

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT

2002

INNHOOLD

Side

Beretning 2001/2002	3
Det var en gang.....	5
Ilen brusfabrikk	9
Birger Karlsen forteller	13
Mennesker jeg møtte	21
Tre søsken på Spro	26
Bergtun	32
Å se seg tilbake	35
Gamle stedsnavn på Nesodden	46

Redaksjonskomité:

Harald Lorentzen (redaktør)

Nesodden historielags styre

Forsidebildet: Isskjærerlag fra Spro rundt århundreskiftet.

BERETNING 2001/2002

Styret har i perioden hatt syv møter og behandlet mer enn 40 saker. Varamedlemmene har vært innkalt til alle møtene. Laget har mer enn 500 medlemmer og er fremdeles det største laget i Follo.

Sverre Fundingrud er æresmedlem.

Styret har hatt følgende sammensetning:

Leder:	Per Nordal
Nestleder:	Harald Lorentzen
Kasserer:	Leiv Bjerve
Styremedlemmer:	Björg Gulbrandsen Randi Syvertsen
Varamedlemmer:	Rigmor Amundsen Tore Granerud Arne Grøstad

Tore Granerud har fungert som styrets sekretær.

AKTIVITETER

Desember 2001

Stands på kjøpesentrene over hele bygda på lørdager med salg av «Sopelimen». Det ble solgt ca. 500 eksemplarer.

Februar 2002

Foredrag om «Steinalderfunnene på Granholt». Ca. 60 deltakere var tilstede.

Mars 2002

Den årlige lokalhistoriske konkurransen mellom grunnskolene på Nesodden ble avvirket. Lagets leder var dommer sammen med skolesjefen.

April 2002

Medarrangør av bilrebusløp på Nesodden. Overskuddet, ca. kr. 20.000,- ble gitt til Sunnaas sykehus til innkjøp av datautstyr til bruk for pasientene.

Mai 2002

Rusletur på Blylaget med ca. 150 deltakere. Turen var meget vellykket og var lagt opp av lokale krefter med Harald Opsand i spissen.

Juni 2002

Stand på Kiwanis Clubs årlige auksjon på Sunnaas med salg «Sopelimen», bind 2 av Nesoddens Historie og «Follominne». Standen var godt besøkt og laget fikk en utmerket anledning til å profilere seg. Vi må være synlige.

September 2002

- Egen stand på Jaer Mart'n med salg av «Sopelimen» m.m. Tegning av nye medlemmer og profilering av laget.
- Rusletur i Flaskebekkområdet med Helge og Tore Hansen og som guider.

Oktober 2002

- Utstilling i Samfunnshuset «Tangenbyen 50 år». Et samarbeid mellom historielaget og Follo Boligbyggelag, avd. Nesodden. Opplegg og regi: Harald Lorentzen.
- Slektsforskingskurs ved Harald Lorentzen.

November 2002

- Oppfølging av slektsforskingskurs.
- Årsmøte med underholdning.

Diverse

- I forbindelse med nedlegging av Nesodden E-verk ble de tatt vare på en rekke gjenstander som blir oppbevart på Follo Museum.
- Arbeidet med gjenreisning av «Fundingrudhuset» går fremover. En meget dyktig gjeng med Helge Hansen i spissen arbeider nå to dager i uken og regner med å få vinduene og ytterpanelen på plass før vinteren setter inn. Går alt etter planen vil prosjektet være ferdig høsten 2003.
- Arbeidet med å få opprettet et lokalhistorisk arkiv stoppet opp våren 2002. Komiteen som var opprettet for å komme med forslag til organisering og drift av et slikt arkiv fungerte ikke. Etter initiativ fra historielaget har Kulturkontoret i kommunen tatt seg av dette arbeidet.
- Laget har som som høringsinstans fremmet en rekke forslag i forbindelse med endring av veinavn.
- Arbeidet med bind 3 av Nesoddens historie har vært et hovedtema på alle styremøtene. Etter vedtak på siste årsmøte fungerer styret som bokkomité. Det er utarbeidet: – Retningslinjer for periodemessig tilpasning til bind 2. – Oversikt over hvilke «stoffområder» som skal behandles. – Et titalls eldre nesodding er intervjuet. Historiene om de enkelte familier og personer og om hvordan de levde, vil gi farge til historien og trolig skape større interesse for bokas innhold. Kommunestyreprotokollene for perioden er gjennomgått. – I tillegg er det arbeidet med å få finansieringen i orden samt å få ansatt forfatter. Går alt etter planen bør boka være klar til lagets 25-års jubileum i 2005.
- Den gamle kirkeveien mellom Nordre Gjøfjeld og Nesodden kirke som ble åpnet i 1995 er nå «restaurert». Kvister og trær som har hindret ferdsele er fjernet og skiltingen er forbedret. Vi håper at mange flere vil benytte seg av denne unike og naturskjønne «veien» når de skal gå tur i skogen. Den er ca. 10,5 km lang, men kan deles i flere etapper.

Noen av barna foran huset, dessverre bare halvparten av huset, men den andre halvdelene var nøyaktig lik.

«Det var en gang et hus» på Fagerstrand

Av Bjørg Gulbrandsen

På strekningen mellom Storerudkrysset og Skogheim på Fagerstrand går veien ned til Solbakken. På kartet står navnet «Hytten» også der. Det er vel få av Fagerstrands folk i dag som vet hva «Hytten» var.

For å være sikker tok jeg kontakt med Olav Samuelsen på Østli som kunne bekrefte det jeg mente å vite og som gav meg årstallene. Det var Olavs bestefar Petter Samuelsen født på

Bilde av barnehjemmet Solgry sett fra haven.

Slottebråtan i Frogn i 1841 som kjøpte småbruket «Hyttten». De hadde husdyr, korn og poteter, samt frukt og bær. (Historien før dette kjenner jeg ikke.) Med tiden ble det 18 barn på gården, riktignok fordelt på to koner, men dog. Han drev det i mange år og døde i 1911. Da hadde sønnen Sigvart overtatt bruket.

«Hyttten» ble imidlertid solgt ca. 1923. Det ble bygget et barnehjem der som fikk navnet «Solgry». Først ble det drevet av to sykepleiersker som het søster Borghild og søster Mathilde. Disse to hadde 50 gutter under sine beskyttende vinger. Med så mange barn var de jo avhengig av mer hjelp. Etter mange år overtok Oslo kommune driften. Til å begynne med gikk guttene på Myklerud skole, men fikk etter en tid egen skole. Det var bestyrerpar, lærer, kokke og flere «tanter» der. En av «tantene» – Martha Paulsen – bor her fremdeles, hun fant sin ektefelle Odd vis-à-vis «Solgry». Man spør ikke om en dames alder, men hun er meget godt voksen og «stil going strong» (mai 2002). Hun har lånt meg fotografiene, tusen takk Martha. Hun var ansatt på Solgry fra 1939 til 1946, men det var ikke

så mange barn der da. Dette året ble det slutt på barnehjemmet på «Solgry», det ble flyttet til Mågerø lenger ut i Oslofjorden. Det ble jo krig og matproblemer, men de klarte seg bra tross alt. Betjening og barn spiste det samme, aldri noen forskjell, minnes Martha. Melk ble kjørt fra Gjøfjell, og hvis noe skar seg, gikk guttene over skogen og hentet spannet som var en av de såkalte 50-literne. Kokka skar tykke brødblingser, kokkeskiver og tantene skar mer normale brødskiver, tanteskiver.

Guttene bodde i det store huset (se foto), og i annekset bodde bestyrer, og tantene bodde på hybler. Det var ikke bare «tante Martha» som fant lykken på Fagerstrand. Det gjorde også «tante Ella» som ble gift med Sigurd Karlsen og «tante Åse» som ble gift med Peder Paulsen. Det var ikke mangel på familie som gjorde at barna bodde på «Solgry». Vi må huske at dette var i «de harde 30-åra».

Jeg har ofte tenkt på hvor det ble av guttene som vokste opp på

Tante Martha i sort hatt er nr. 4 i bakerste rekke. Tante Ella med langt krøllete hår nr. 1 bakerst.

«Solgry», jeg vet at noen slo seg til her på halvøya i sitt voksne liv, alle flotte mennesker. En av dem som nå er i pensjonistenes rekke har bare gode ting å si om «Solgry». Han var der i to perioder, og ble som mange av de andre konfirmert i Gjøfjell kirke. Han er fortsatt Nesodding. Etter endt utdanning ble han kaptein på Nesoddbåten, «så skriv det ble da folk av oss også», sier Olav Hågensen med sitt gode smil.

Etter nedleggelsen av Solgry barnehjem ble det et annet hjem, også drevet av Oslo kommune i noen år. Deretter overtok A/S Jo-Bu Mek. Verksted lokalene på «Solgry», med fabrikk, verksted og hybler til noen ansatte. Da bedriften flyttet til Drøbak, ble det Nesodden gjerdefabrikk, eid av Victor Berggren og Kåre Mehlum som drev sin virksomhet der. Den opphørte i ca. 1965. Da var det Norsk Brenselolje som kjøpte stedet. Bygningene ble etter hvert revet, og nå kan man kun skimte et rustet tørkestativ mellom trærne, samt det som er igjen av en poppelallé.

Der er vel ingen gutter som leker indianer og hvit der lenger.

Takk til mine «konsulenter», Olav Samuelsen, Martha Paulsen, Olav Hågensen og Sverre Berggren.

Ilen Brusfabrikk

I Fagerstrand hadde vi brusfabrikk – i gamle dager, fra 1927 fram til midt i 60-åra.

Av Grethe Fossum

Joh. Johnsen Myklerud, bosatt på søndre Myklerud gård, hadde en kreativ familie. Han selv fungerte en periode som ordfører i Nesodden – og sammen med sønnene Harald og Trygve startet han Nesodden Sag & Høvleri – nå Maxbo. Trygve trakk seg senere ut og ble en av grunnleggerne til Jobu-sagen. Sønnen Petter fant ut at «Haraldstad»-bygningen ovenfor Maxbo, hvor Harald bodde med sin familie, hadde en veldig god vannile, så der – i kjelleren – startet brusfabrikken i 1927. Det ble fremstilt brus og selters.

John Johnsen.

Det viste seg å bli såpass etterspørsel etter drikkevarene at han måtte ha hjelp, og broren John stilte opp. Petter mente også at det var forsvarlig å bygge et hus hvor han kunne drive mineralvannfabrikken, og han satte i gang byggingen av «Ilen». Ca. 1932 var bolig med fabrikklokaler i kjelleren ferdig, og han flyttet hele virksomheten til «Ilenhuset».

Denne eiendommen som ligger nedenfor Maxbo, ble i 1974 kjøpt av 3 familier – og fungerte da som et bokollektiv.

I 1934 døde Petter Johnsen, og broren John overtok foretaket. Vi som har levd en stund i Fagerstrand husker godt John Ilen og «pedalforden», lastebilen hans med det lille korte lasteplanet og med «tut-berter'n» på utsiden av frontruten – som han kjørte ut drikkevarene sine med.

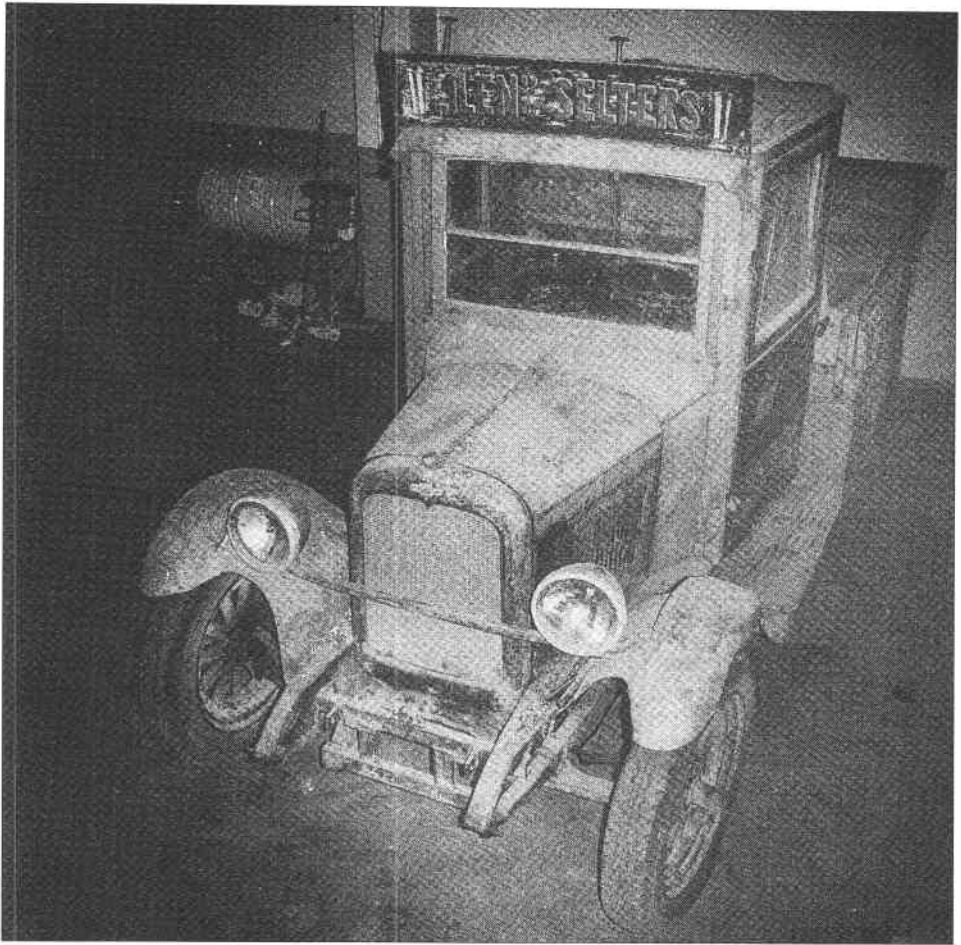
Det var moro for barna å gå julebukk til Ilen. For John hadde alltid så mye rart å by på sammen med brusen. Det fantes en fin eple/pærehage hvor det var skummelt å gå på epleslang – for plutselig kom et sterkt lys på og avslørte skøyeringene. Vi løp vekk så mye vi orket, og vi torde ikke gå veien forbi Ilen på lange tider. John og Rachel som han giftet seg med, hadde ingen barn.

Den gode vannilen lå fremdeles i hagen på «Haraldstad», vannet ble ledet ned til «Ilen» – og der ble det bygget et flott kjølesystem med rør i bølger og med isblokker som det fantes nok av i distriktet. Vannet passerte et filteringsystem – seltersen måtte være krystallklar. Det ble så ført ned i fabrikklokalet til en stor tank, ca 300-400 (?) liter, og der sto «bruseren», som hadde lært sitt fag i Oslo, og blandet kullsyre og essens til passe smak. Det var SITRONBRUS, ANANASBRUS, INGEFÆRØL, senere også ASINA appelsinbrus og HAPPY-COLA. Men først og fremst var det ILEN SELTERS det var spørsmål etter. John sto ofte selv ved tappemaskinen, mens Kaare Syvertsen også var betrodd denne jobben i ung alder. Man skulle egentlig være fylt 16 år for å få lov å «tappe». Det var plass til 6 flasker på tappebåndet, så måtte en og en flaske føres bort på korkemaskinen, og etter det måtte etiketten påsettes manuelt.

Flaskene var på forhånd forskriftsmessig rengjort, manuelt i kaustisk

*Ilens svar på Coca-Cola
het «Happy».*

Den gamle brus bilen er nå hos Urianstad Karrosserifabrikk.

soda. Den som vasket sto da med et stort forkle, hansker og trebun-
ner. De flaskene som ikke ble rene nok, ble sjaltet ut.

Flaskene ble plassert i kasser à 50 stk. og kassene ble stablet på
«lageret» som var bak i garasjen for lettvinthets skyld. Vinteren var
kald på den tiden, så det hendte at det kravet på flaskene, da måtte
en elektrisk varmeovn fram – og så var det å få kjørt varene ut til
kunden. Varene ble ellers kjørt ut 1 eller 2 ganger pr. uke – etter be-
hov. Kundene var rike bønder, og forretninger i Nesodden, Frogn,

Ås, Vestby og Ski. Prisen var ca. kr. 0,40 pr. flaske den første tiden. Det var bra etterspørsel etter varene – Nora og Coca-Cola var ikke kommet på banen ennå. Fortjenesten var bra. I Oslo var det store leveranser til Søndenfjelske-båtene «Kong Dag» og «Kong Ring». Trygve Lie, FNs første generalsekretær som bodde i Spro på sommertiden, var veldig god kunde av Ilen selters. Han måtte ha selters fra Ilen og is fra Spro-dammen.

Arbeidstiden i brusfabrikken var som på andre steder på den tiden: kl. 0700 til 1700 og til 1300 på lørdager. Spiserom fantes ikke, det var to spisepauser à ca. 20 minutter, da var det å slenge seg ned der det passet; ute hvis været tillot det, inne i trappa eller et annet sted på vinteren. Toalettet var utedo sammen med Johnsen. Arbeidstøy måtte en holde seg selv, men til vasking av flaskene fikk de hansker, forkle og trebunner. Lønnen var kr. 20–24 pr. uke, og til jul fikk de litt brus med seg hjem.

Fra 1955 var etterspørselen mindre, de store konkurrentene dukket opp og John begynte å nærme seg pensjonsalderen – det var ingen til å overta foretaket og brusfabrikken ble lagt ned litt inn i 1960-årene.

John ble tidlig enkemann, men en flott kar som han behøvde ikke å gå ensom. Han fikk seg en kjæreste på sine eldre dager, og disse to er de første som jeg kjenner til som praktiserte «naturisme». De lå og solte seg i all sin prakt på terrassen på garasjetaket – og de nøt pensjonistlivets privilegier.

Muntlige kilder: Gerd Johnsen Ruud, Johan Johnsen, Kaare Syvertsen og Sverre Marthisen.

Fra venstre Axel Karlsen, Dina Karlsen og sønnene Birger og Willy.

Birger Karlsen forteller

Av Grethe Fossum

Vi som har levd lenge på Nesodden, husker jo Birger Karlsen og drosjen hans. En nydelig maidaag svingte jeg inn porten på Fjellstrand og ble hyggelig mottatt av Lillemor og vist inn til Birger Karlsen, som allerede hadde besøk på formiddagen.

Det spreke ekteparet er antagelig Nesoddens eldste selvhjulpne, hjemmeboende ektepar. Det hender de trenger litt hjelp, f.eks. til snømåking, da får de hjelp av nærmeste nabo: nevø Jon og hans Marry.

Birger ble født 26 september 1907 på «Fjeldheim» i Svestad hvor han levde sine første barneår sammen med mor, far og broren Willy. Senere kom det også en liten pike inn i familien. Faren var snekker, og Birger lærte seg også dette faget. Han jobbet sammen med faren, lønnen var en krone i timen, og reiseveien var ofte lang. Senere snekret han sitt eget hus med garasjer, der bor ekteparet fremdeles.

Det var lite arbeid å få, men Birger var ivrig etter å arbeide og tjene penger, så han hørte ivrig etter når en sommernabo fortalte om sitt yrke: j15

drosjeeier og sjåfør i Oslo. Kanskje dette var noe å starte med? Men kunne han våge å kjøpe en dyr bil?

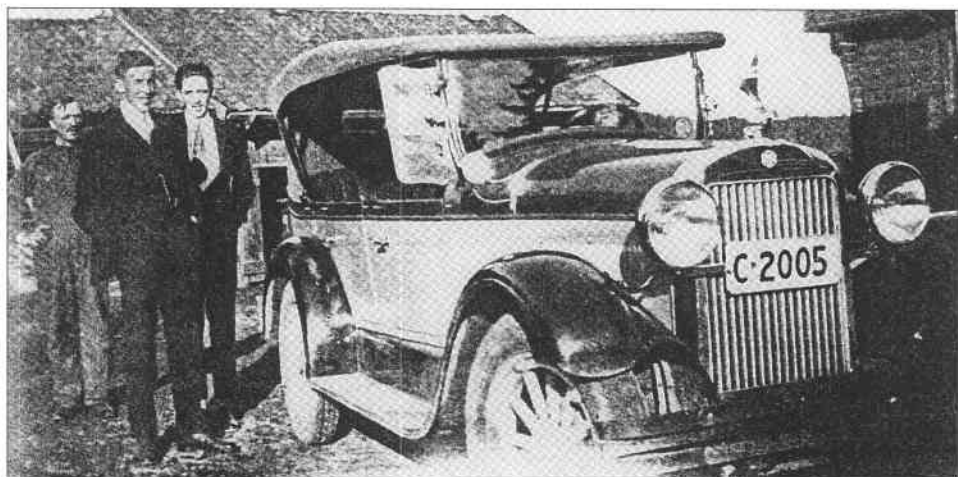
Hos Sørensen og Balchen i Oslo ble den første drosjen, en Chevrolet kabriolet, kjøpt for 4.500 kroner, dette var i 1927. Sparepenger var det dårlig med – han solgte motorsykkelen sin for 650 kroner, så etter at kontantbeløpet var betalt for bilen, ble det en nedbetaling med 125 kroner i måneden i 18 måneder.

«De-Soto»-drosjen på 1950-tallet.

Birger kjører drosjetur til Sarpsborg med familien Lorentzen i 1927/28.

1920-modell Eceks.

Birger skjønner ennå ikke at han kunne skrape sammen et slikt beløp hver måned, men han fikk det til – og så var drosjebilen hans.

Dette var en ny Chevrolet 1927-modell, åpen type hvor det var mulig å trekke opp en kalesje for passasjerene, men sjåføren satt alltid i friluft – om vinteren med en svær pels på seg. Imidlertid var

Birger som ung sjåfør.

det en ting Birger ikke var klar over: Man måtte være fylt 21 år for å få lov til å kjøre drosjebil. Derfor kjørte han ulovlig den første tiden, penger til avdragene måtte jo fremskaffes. Han hadde noe hjelp av en venn fra Oslo – han var også for ung, men det var ingen som kjente ham – så det gikk bra. Drosjekjøringen ble ikke noe overskuddsforetakende, men Birger drev snekring ved siden av, han bodde hjemme hos foreldrene, og bilen ble betalt.

Da Birger hadde fylt 21 år, gikk turen til Drøbak, der fikk han som den første i Nesodden – og i Follo – tildelt sitt «løyve», og han kunne

kjøre lovlig. To stykker fra Kolbotn fikk også løyve samme dagen. Bilene var ikke alltid så lette å ha med å gjøre på denne tiden. Drosjekjøring nattetid kunne by på problemer: olje som var kald så han måtte stå på sveiva for å få motoren i gang. Enkelte ganger måtte han ha drahjelp av en hest for å komme i gang. Men så fant han på noe lurt; 2 bensinkanner ble fylt med vann og sto på ovnen om natten, når han så måtte ut på natten ble det varme vannet fylt på radiatoren, og det ble lettere å få startet. Det var mye dårlige veier for 60–70 år siden, smale og svingete og med grunder hvor man måtte ut av bilen for å åpne og lukke – og på våren med teleløsning var veien ofte stengt. Da var det problemer, og man måtte ofte hjelpe seg med å legge grankvister osv. foran hjulene. Birger fikk dispensasjon i enkelte tilfeller når det gjaldt bryllup og andre familiehytteligheter. Ved fødsler var det kjøring for å hente jordmora, frøken Remen, som kom til den vordende mor med «babyen i den brune jordmorveska si».

Enkelte ganger ved komplikasjoner måtte den fødende fraktes til sykehus i Oslo. En gang måtte de prøve tre fødselsklinikker før de

fant et sted hvor de hadde kapasitet til å ta imot. En annen gang var den vordende far så stressa at han angrep Birger – men de kom nå vel fram til fødeavdelingen den gangen også.

I en periode fra ca. 1934 kjørte Birger også lastebil for stat og kommune – og flytting. Snøplog kjørte han også for kommunen fram til Statens veivesen overtok i 1952. Han var sterk både fysisk og psykisk, det måtte han være for å kunne jobbe slik.

Birger er avholdsmann, etter at noen kamerater i tidlig ungdom fikk ham til å smake på cocktail som var søt og god – og «helt ufarlig». Etter denne episoden var han helt avholdende.

Birger hadde ofte turer med lensmannsfolkene, og han fikk egen politikølle slik at han skulle kunne forsvare seg – og assistere når det trengtes. Han fikk tilnavnet «betjenten», Han hadde ikke egen telefon, men la opp et biapparat fra foreldrene, dette ble anmeldt,

Passersedlen må tilbake-sendes politiet senest ved fristens utløp.

GRENNZONEN-GENEHMIGUNG
GRENNZONE WEST
PASSERSEDEL
ZU GRENSESONE WEST

Nr. 101.

Polizeidirektor/Lensmann in
Politimesteren/Lensmannen i Nesodden

Inhaber dieser Grenzzonen-Genehmigung,
Innehaveren av denne passerseddel,

Birger Karlson geb. am 26/9 in
født den 1907 i Nesodden

Beruf: Staatsangehörigkeit:
Yrke: Drøeleggjær Nasjonalitet: norsk

Ständige Wohnort: Nesodden Strasse und Nr.: Fjellstrand
Fast bopel: Nesodden Gate og nr.: Fjellstrand

hat die Genehmigung, in die Grenzzone West ein zureisen und sich in
folgenden Polizei- bzw. Lensmannsbezirken aufzuhalten:
har tillatelse til å reise til Grensesone Vest og oppholde seg i følgende
politi- eller lensmannsdistrikter:

Polizeibezirke: Frøstad Lensmannsbezirke:
Politidistrikter: Frøstad Lensmannsdistrikter:

Gültig bis: 31/10 1944
Gyldig til:

Ort: Nesodden Siegel:
Sted: Nesodden Stempel:

Datum: 31/7 1944

 Eigenhändige Unterschrift
 Egenhendig underskrift
Birger Karlson
 Unterschrift des Polizeidirektors bzw.
 Lensmanns
 Politimesterens eller lensmannens
 underskrift

Med dette papiret kunne Birger kjøre under krigen.

men saken ble henlagt etter inspeksjon av telefonsjef Wetlesen, som fant at alt var i orden.

Bensinen var dyr – 15 øre literen, og en bytur ga ikke mer inntekt enn ca 12–15 kroner. I begynnelsen var byturene et mareritt, betror Birger oss, for han var jo ikke kjent i storbyen. En gang skulle han kjøre til Schous plass, men han ville slippe passasjerene av i Gamlebyen, for han ante ikke hvordan han skulle finne fram til Schous plass. Han fant imidlertid veien denne gangen, og etter hvert gikk byturene bedre.

Det var mye kjøring av jenter som hadde vært på besøk på tank-

Fjellstrand på fyfoto. Midt på bildet ligger barndomshjemmet og til høyre huset Birger bygde.

båtene, noe som det var mye av både i Fagerstrand og på Granerudstøa i Svestad, helt fram til 1960-årene. Disse jentene var ikke alltid så greie å ha med å gjøre, og en gang løp en jente fra ham uten å betale for byturen. Birger løp etter, fikk satt foten imellom så hun ikke fikk smekket igjen døra, og moren måtte da komme til unnsetning. Moren var først uvillig til å betale for turen, men hun betalte til slutt da Birger sa han ville ta med seg jenta dersom

Ellen (Lillemor) og Birger som pensjonister.

turen ikke ble betalt. En gang stakk en av jentene en kald «ting» opp i nakken på ham og sa det var en revolver, hun ville ikke betale for turen. Men Birger holdt igjen venninna og sa at han ville ta henne med, da kom pengene fram.

Under krigen var det mange episoder med kontroller og bombe-de veistrekninger. Skulle man ut og kjøre, måtte man først ut i skogen og få tak i brennstoff til generatorbilen, og skulle man ut og kjøre i mørket fant man jo nesten ikke veien – for det fantes ikke lys noe sted. Billysene til og med måtte blendes slik at det bare var 5 cm åpning med lys. En gang han hadde vært på Rikshospitalet fant han nesten ikke utgangsporten, han kjørte fram til muren – og fulgte så denne fram til han fant porten. En annen syketransport hvor det var liv om å gjøre kjørte han gjennom et bomberegnet ved Ljan – tyskerne bombet Sjursøya – men pasienten kom til sykehuset. En gang Birger kom fra Vestby og skulle opp ved Nesset, ble han stoppet, og to tyskere dro ham ut av bilen. En sto med geværet mot brystet hans og en annen med gevær mot ryggen. Bilen ble endevendt, men da det ikke ble funnet noe ulovlig, ble han bryskt lempet tilbake i bilen og fikk kjøre hjem. Reaksjonen kom etterpå, og det tok lang tid før han

pustet rolig igjen – så nær ved å bli skutt hadde han ikke vært før. «Seks barn har sett dagens lys i baksetet på mine drosjer, og alt gikk bra», minnes Birger.

Det ble ikke så mye tid til foreningsliv med snekring på dagtid og drosjekjøring på kvelden og natten. Men ufrivillig kom han en gang til å stå på Herredsstyrelisten. Etter hvert kommer Lillemor med at han hadde da vært med både i sangkor og i Tempo hornorkester i perioder.

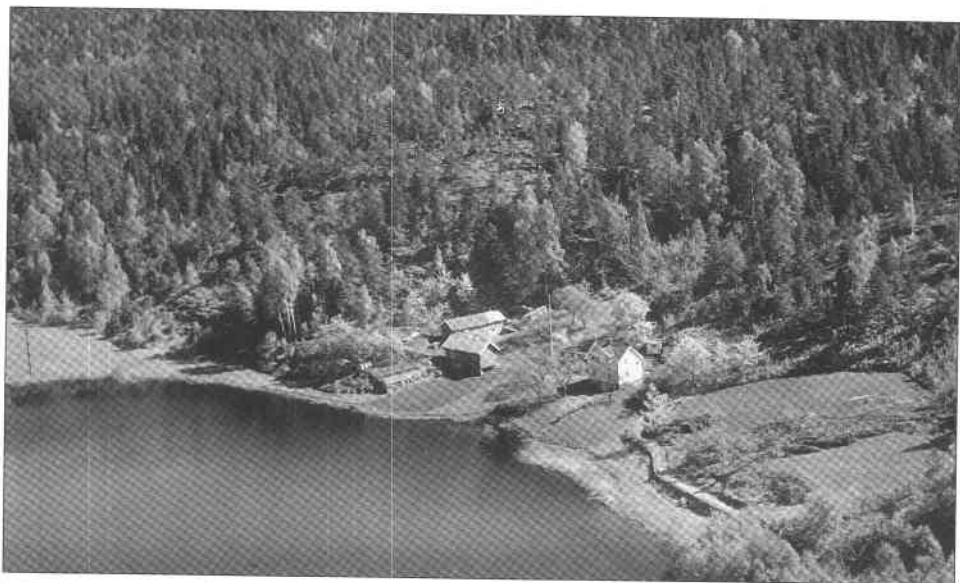
I 1946 – for 56 år siden – giftet han seg med sin Lillemor, og jeg forstår at de har hatt det bra sammen etter å ha sett de kjærlige og omsorgsfulle blikkene de sender hverandre. I 1973 ble Birger pensjonist, og i sin yrkeskarriere på 46 år hadde han «brukt opp» omtrent 20 drosjebiler av forskjellig merke, mange fine biler, «gitt», den siste var en Mercedes.

Det har vært lite skader og ingen alvorlige uhell i disse årene, kun en fartsbot på 100 kroner for å ha kjørt 1 km for fort. Etter å ha blitt pensjonisten fikk ekteparet en elg på panseret og inn gjennom fronttruten. Dette uhellet ble heller ikke noe skjebnesvangert for ekteparet, og bilen fikk etter forholdene lite skader. Kjøringen har vært så å si prikkfri!

Førerkortet må nå fornyes hvert år, men de kjører fremdeles på tur bl.a. til Strømstad. De har nå tid til å være med i pensjonistforeningen, og møter opp på tilstelninger og er med på turer. Ellers steller de hus og hage, Birger hogger ved og klipper plen. Han sliter fremdeles med å få lov til å kjøre ut på riksveien – dette har han holdt på med i mange år og ønsker at saken snart vil gå i orden!

Når dette leses, har Birger Karlsen fylt 95 år – VI GRATULERER! Og ønsker deg en fortsatt god pensjonisttid sammen med din Lillemor.

Jeg takker for kaffen og for meg i noen hyggelige formiddagstimer.

Tjernshaugen ved Dalatjernet hvor Karl vokste opp.

Mennesker jeg møtte

Av Per Nordal

ASTRID og KARL TJERNSHAUGEN

16. april 1996 intervjuet jeg Astrid og Karl Tjernshaugen i deres hjem på Svestad. Begge er borte nå. Astrid ble 92 år og Karl 87 år.

Astrid ble født i Kristiania 17. oktober 1905 og kom til Nesodden i 1909, 3½ år gammel. I 3 år bodde familien med to voksne og fem barn på Svestad-Labråtan. Deretter flyttet de til Spro. På Svestad-Labråtan var det trangt om plassen. Huset besto av en liten stue, kjøkken, et kammers og loft. Vann måtte hentes ute, og strømmen var ennå ikke kommet til Nesodden. Det skjedde først i 1917. Matmangel var det ikke, da familien hadde både gris og ku og en liten jordflekk til å dyrke poteter og grønnsaker på. Mor sydde alle klærne som barna arvet etter hverandre. Alt ble brukt til det var ut-

slitt. Far reparerte sko og støvler selv. Når noen ble syke, måtte lege hentes fra Drøbak. Han ankom i båt. Tannbørste viste de ikke hva var.

Karl ble født i Kristiania 4. januar 1910 og kom til Nesodden samme året. Han vokste opp på eiendommen «Tjernshaugen» ved Dalatjernet på Dalbo. Dalatjernet var mest ettertraktet som isleverandør på Nesodden. Kvaliteten på isen var førsteklases. Allerede i 1914 eller 1915 var Karl med bestefaren og trillet ut sagflis som var blitt til overs i ishuset på Dalbo. Bestefaren hadde bare en arm.

På «Tjernshaugen» bodde det 10 personer på 42 m². Mat var det godt om. Ku og gris og en jordlapp sørget for dette. Mange familier led nød. Det var vanskelig å skaffe arbeid, og dermed ble inntektene deretter.

Under første verdenskrig (1914–1918) gikk livet sin vante gang for begge to. Begge hadde det bra og merket lite til de vanskeligheter mange andre på Nesodden hadde.

Astrid ble konfirmert i Gjøfjeld Kapell i 1920. Det var den første konfirmasjon som ble holdt der. Kapellet sto ferdig i 1901. Konfirmasjonsforberedelsene foregikk først på Eklund forsamlingslokale på Jaer. Dit var det lang vei fra Spro. Først gjennom skogen til Svestad gård, deretter langs «Fundingrudveien» til «Eklund». Senere ble forberedelsen flyttet til Nesodden kirke. Da tok Astrid 7-båten fra Spro til Fjellstrand, og gikk derfra til kirken og samme vei tilbake.

Karl sto til konfirmasjon i Nesodden kirke i 1924. Fra Dalbo til kirken var ikke veien så lang. Noen transport fantes ikke, så det var bare å ta beina fatt. I konfirmasjonsalderen var Karl i noen tid gårds-gutt på Mellom-Granerud, hvor han bodde fem dager i uken. På Svestad var det, i tiårene etter 1900, en omfattende steinproduksjon. Bl.a. ble det produsert store mengder gatestein på Tjernsbråtan. Steinen ble fraktet ned til Svestad og sendt videre med båt til Oslo. I 1925 var Karl, sammen med faren og faren til Astrid, med på å laste 100.000 gatestein om bord i lektere. I 14 dager holdt de på med dette. Også andre steder på Svestad var det steinproduksjon. Bygningssteinen i Ingwald Nielsen-bygget i Torggata i Oslo kom

Karl og Astrid Tjernshaugen med barna Odd, Sven og Berit i 1937.

mer fra Svestad. Ved siden av isproduksjonen var steinproduksjonen en viktig inntektskilde.

1925 var det siste året det ble produsert is på alle vannene på Nesodden. Da var det en hektisk aktivitet også på Svestad. Isarbeidere også fra nabokommunene og vognmenn fra Oslo med hester losjerte på Svestad i de hektiske månedene isskjæringen pågikk.

St.Hansaften 1925 begynte Karl på Shell-anlegget på Svestad. Det angret han aldri på. Der skulle han arbeide resten av sitt yrkesaktive liv. Fram til andre verdenskrig var bl.a. lønnsnivået meget høyt. Dessuten ble 10 % av lønna satt av til et pensjonsfond, noe som var enestående på den tiden. Men det viktigste var kanskje at han hadde FAST arbeide. Det var mange som ikke hadde det på den tiden. De første årene arbeidet Karl med å bygge fundamenter til olje- og bensin-tankene. Senere arbeidet han som nattevakt.

I 1931 ble Astrid og Karl gift. Samme dagen som de giftet seg flyttet de inn på småbruket Svenskemyr på Svestad. Her bodde de helt til de bygget eget hus lenger ned på Svestad.

På Svenskemyr kom etter hvert syv barn til verden, og 15 mål

jord ble etter hvert lagt under ploegen. Her ble det dyrket poteter, grønnsaker, korn og for til kuer, griser, høner og en geit. Karl hadde i praksis to yrker. Om dagen småbruker, om natten vakt på Shell-anlegget.

Da krigen kom 9. april 1940, besatte tyske soldater Shell-anlegget med en egen vaktstyrke. Forholdet til de tyske soldatene var bra. Det var få konflikter. Verre var forholdet til «hirden», nazistenes uniformerte garde, som oppholdt seg på anlegget et halvt års tid. De herjet og raserte som de ville. Det sier seg selv at det var lite å gjøre på anlegget under krigen, tilførselene av olje og bensin var små. Ingen ble sagt opp, men lønningene var uforandret under hele krigen. Arbeidsstokken ble imidlertid satt til å hogge ved på den store eiendommen rundt anlegget. Det ble hugget mange hundre favner som ble fraktet til Oslo og ble fordelt blant kontoransatte der. Rundt hele anlegget ble det lagt ut miner som tyskerne selv måtte fjerne etter krigen. Selv bodde jeg hundre meter fra minefeltene.

På Svenskemyr hadde Astrid nok å gjøre. 7 barn, husdyr og gårdsarbeid krevde sitt. Det ble lange og slitsomme arbeidsdager. Hvert år under krigen ble det produsert 15 tonn poteter på småbruket. Arbeidskameratene og naboer fikk kjøpt det som var til overs, og det kom godt med i en tid med mangel på mat. Det var vanlig at en familie kjøpte inn 400–500 kilo poteter hver høst. I de første krigsårene herjet mange smittsomme sykdommer i bygda vår, skarlagensfeber, difteri, skabb, kuma o.s.v. Pasientene ble stablet sammen på Folkets Hus på Fjellstrand under kummerlige forhold. Bl.a. var det ikke innlagt vann. Flere av barna til Astrid og Karl var pasienter der.

I 1941 måtte nordmennene levere inn sine radioapparater etter ordre fra tyskerne. Vi skulle ikke få høre på nyheter fra London. Karl hadde to apparater, men innleverte bare det ene. Det andre ble plassert i et hemmelig rom under låven. Det var bare han og Astrid som visste om dette. Hadde dette blitt kjent, var det ensbetydende med dødsstraff. Karl formidlet heller ikke noen nyheter til andre. Først noen uker før frigjøringen i mai 1945 kunne han gå videre med det han visste.

Småbruket Svenskemyr ble Karl og Astrid sitt hjem i mange år.

Karl var allerede i 1930-årene aktivt med i fagbevegelsen på Nesodden som da hadde sin store blomstringstid. I 1955 kom han med i kommunestyret som representant for Arbeiderpartiet. Der ble han i 12 år. De siste 8 årene satt han også i formannskapet og var varaordfører i perioden 1964–1967. Han var også med i mange kommunale utvalg og råd. En av de store sakene Karl brente for var å få bygd ny riksvei fra Nesset til Fagerstrand med bru over Bunnefjorden. Hans drøm gikk ikke i oppfyllelse. Saken ble lagt bort i 1968, året etter at Karl gikk ut av kommunestyret.

Ingen generasjon har opplevd så store forandringer i utviklingen i Norge og ellers i verden som Astrid og Karls generasjon. Det er nok å nevne overgangen fra fattig-Norge til velferds-Norge. Overgangen til atomalderen og den voldsomme tekniske utviklingen på alle områder. Astrid og Karl var to staute og flotte representanter for sin generasjon.

Kjækstads landhandleri på Spro.

Tre søsken på Spro

Av Harald Lorentzen

Alle historier har en begynnelse, også denne. En påskedag i år 2002 kom min datter med en beskjed fra en venninde som bodde på Spro. Hun hadde en eske med bilder og brev som var funnet på stedet Grønvold under opprydding. Nysgjerrighet og søken etter historie ble pirret da innholdet kom for en dag, de gamle fotoalbum, en mengde med brev og konfirmasjons-telegrammer.

Spro var et av de stedene som blomstret opp i 1880-årene, grunnen var iseksporten og de mange isanlegg på stedet. Kunstige dammer ble bygget med det mål for øye å kunne produsere is

Søstrene Karen og Martine Johansen, født 1873 og 1876.

for eksport. Firmaer etablerte seg med navn som A/S Spro Ice Export Company. Ishus ble bygget, isrenner ble laget, og folk kom fra fjern og nær for å ta seg arbeid. Det var isproduksjon på mange vann på Nesodden, så arbeidskraften måtte hentes utenfra, Nesodden kunne ikke alene skaffe så mange mann.

Det er nå på 1880-tallet vår historie begynner. Andreas Johansen var født på Bergeie i Asker i 1850. Han var i unge år gått til sjøs, en levevei for mange unge menn fra Asker. Han giftet seg med sambyggingen Anne Johanne Johansdatter fra plassen Bondibro. Hun var født 1846. Begge hadde tjeneste på Løknesieie i Asker, og den 28. april 1871 giftet de seg i Asker kirke. Nå gikk Andreas i land, og et par år senere er han «Jordarbeider» på Risenga. Ieksporten fra Asker var meget stor, og trolig har Andreas tidlig begynt som isarbeider. Paret fikk tre barn, Karen Elvida Johansen var det første av søskenflokket på tre. Hun ble født 5. august 1873 og døpt 5. oktober samme år i Asker kirke. Så kom Martine Johansen, som ble født 31.

Johan Kjækstad

Edel Pedersen og Kåre Johansen

mai 1876 og døpt i Asker kirke 16. juli 1876. Familien bor fortsatt på Løkneside i Asker. Den siste av barna som kom til verden, var en gutt som ble født 4. april 1881 og som ble døpt Ingolf Aslak Johansen.

I 1880-årene blomstret iseksporten opp på Spro, og en konsekvens av dette var at Andreas Johansen og kona Anne og deres tre barn flyttet fra Asker til Spro på Nesodden rundt 1883. Vi runder århundreskiftet og familien bor på Spro, men ingen av barna er ennå blitt gift.

Etter hvert skulle vi finne alle barna rundt den gamle butikken ute på Spro, de giftet seg i tur og orden.

Det yngste av barna, Ingolf Aslak Evald Johansen, var landhandler på Spro da han i 1901 ble gift med Anne Helene Andreasen fra Frogn. Ingolf Johansen bodde da på plassen Grønvold, han nevnes som Postfører da han og kona i 1905 får en sønn.

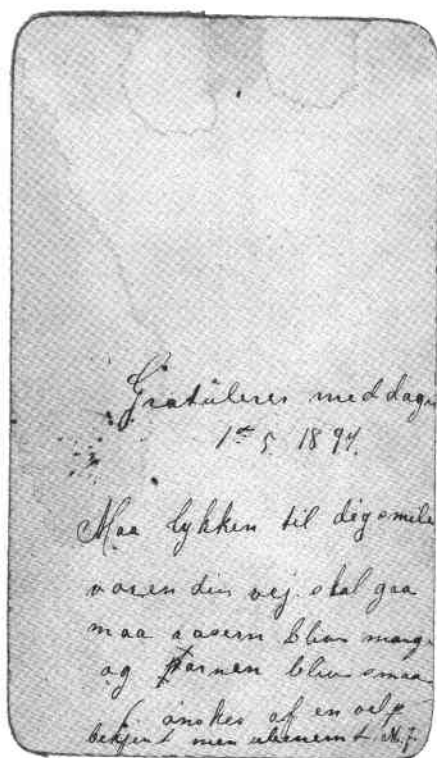
Sønnen ble født 7. november 1905 og døpt 25. desember 1905. Navnet ble Kaare Asbjørn Marino Johansen. Sønnen vokser opp og

blir konfirmert i 1920 og gifter seg 1. nyttårsdag 1927. Hans utkårede var Edel Ragnhild Pedersen fra Blylaget. Hun var datter av skuespiller Karl August Pedersen. Kaare Johansen drev også som landhandler på Spro. Han arvet Kjækstad landhandleri av tanten og onkelen, som selv ikke hadde noen barn. Han bygget det hvite murhuset som ligger ved siden av det gamle landhandleriet på Spro. Ingolf Johansen døde 12. mars 1948 – 69 år gammel.

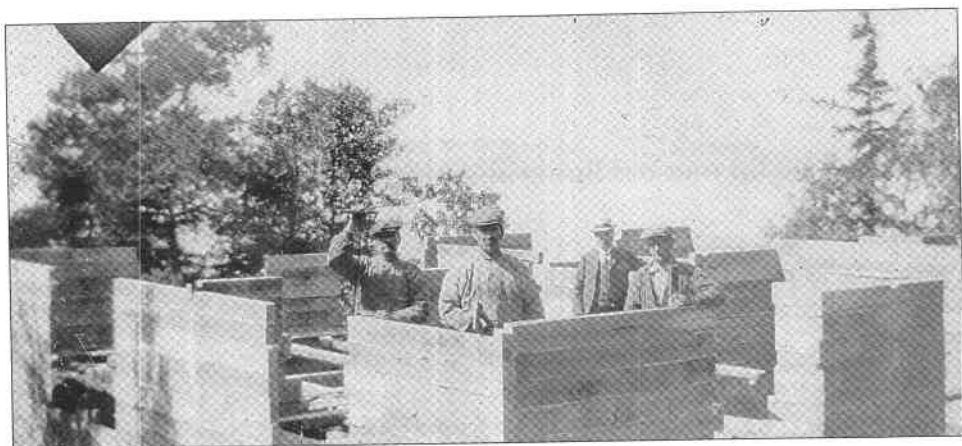
Den neste som ble smidd i hymens lenker var Magda Josefine, eller som hun ble kalt i dagligtale, Martine. Hun hadde hatt mange beilere, men valgte hustømmermann Søren Kristiansen fra Nylenna. Brylluppet sto i 1902.

Søren Wang og Martine, f. Johansen

Martine får bursdagskort på sin 18-årsdag i 1894

Her bygger man huset på Wan

Mannen hennes hadde en stor slekt, en av brødrene var Bernhard Myra, en annen Karl som flyttet til Oslo og broren Johan som hadde familienavnet Nylenna. Det var fra Nylenna ovenfor Graneruddalen at Søren kom. Martine og Søren Nylenna bodde i huset Vang (noen ganger skrives det Wang), huset ligger nesten nede ved sjøen i bukta mellom Nordre og Søndre Spro. De tok også dette navnet som sitt etternavn. Martine og Søren fikk ingen barn.

Martine døde 27. juli 1939, hun ble 63 år gammel. Hennes mann Søren døde 3. mars 1943.

Alle tre søsknene ble bosatt på Spro, rett ved hverandre.

Den siste av søsknene som giftet seg var Karen Johansen. Hun ble gift med Johan Paulsen Kjækstad, som eide butikken ved Sprotjærnet og brukte Kjækstad som sitt etternavn. Landhandleren og hans kone Karen fikk heller ingen barn. Landhandleren Johan Kjækstad døde i 1943, mens Karen gikk bort i 1947 da hun var 74 år gammel.

Det eneste barnet fra de tre søsknene Martine, Karen og Ingolf var Ingolfs sønn Kaare.

Sønnen Kaare og kona Edel fikk ingen barn, og dermed sluttet ringen for den gamle isarbeideren Andreas Johansen fra Asker. Det

ble ingen flere etterkommere, og de gamle album og brev fikk ingen slektning som minne om sine forfedre. Nevøen til Edel Johansen er det nærmeste jeg har kunnet finne av slekt, Harald Hokholt som i dag bor på «Burmaveien». Takknemlig er en ivrig lokalhistoriker som fikk vite litt mer om Spros historie og folkene som bodde der.

Kilder:

Foto og brev i eske fra Karianne Gulbrandsen

Astrid Læs Hokholt

Inger Kjærstad

Helge Nylenna

Odd Persilengen

Folketelling 1865 - Asker

Folketelling 1875 - Asker

Folketelling 1900 - Nesodden

Kirkebok 1880-1915 Nesodden

Nesodden Menighetskontor

Norges Matrikkel -1903

Bergtun

Av Rigmor Amundsen og Harald Lorentzen

Busker og små trær omkranser restene etter en grunnmur. Bilene haster forbi, de fleste uvitende om at her lå en av de viktige sosiale møteplassene på Nesodden før 2. verdenskrig. Hvor vi er? – jo vi befinner oss 100 meter syd for Berger barneskole, rett ved gang- og sykkelveien.

Forsamlingslokalet Bergtun ble bygget i 1921, skjøte på eien-
dommen er tinglyst 17. juni dette året, utskilt av tomten
Bergerås i eie av familien Magnussen. Sydøstre del av Nes-
odden hadde sitt Eklund ved Jaer, søndre del fikk sitt Breidablikk
på Fagerstrand, mens Folkets hus ble samlingspunkt for Fjellstrand-
folket. Det var langt å gå til disse lokalene, og det var vel grunnen til
at Bergtun ble bygget.

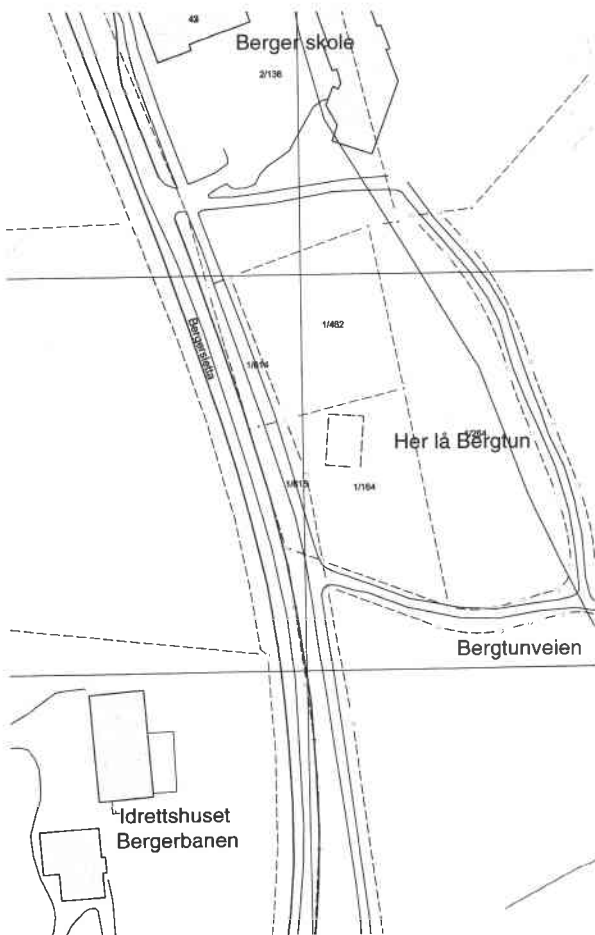
Sopelimens redaktør sitter hjemme hos Rigmor Amundsen, en av dem som i mange år opplevde livet på Bergtun. Hun forteller om stedet: «I dag er det ikke så mange som vet at veien som går rett her nede, Bergtunveien, var hovedveien til Berger skole og forsamlingslokalet Bergtun. Vi hadde i årene før 2. verdenskrig fått kino i Berger krets, den ble vist på Bergtun. Det var langt å gå for å komme til Eklund, Breidablikk eller Folkets hus, det var lite med rutebilforbindelse den gang. Mest morsomt var det når kinodirektør Smestad og hans medhjelper Isaksen og kone kom på besøk. Dette var jo før lydfilmen kom hit, og Isaksen (bildet) spilte fiolin og hans kone som var blind, spilte piano. Men nå holdt jeg nesten på å glemme den viktigste mannen, Kristian Elton som var kinomaskinist. Det var ikke så billig å gå på kino i

*Kinoviolinist
Isaksen*

mine barneår. 50 øre for billetten, det var mye penger når det samtidig kostet 27 øre for et brød. Men kino ble det på oss alle barna, vi kom inn på første forestilling, og det var helst på lørdager man satte opp kinoforestillinger på Bergtun. Roen senket seg, og så hørte vi Smestads stemme: – Sett i gang Kristian. Da ble det muse stille inne i kinosalen. Det var ikke alle som hadde penger til å komme inn på kino, da hendte det at vi fikk en fribillett av Kristian Elton, og det var populært. Vi kunne også si at mor eller far skulle komme og se neste forestilling, en unnskyldning som gikk noen ganger før den ble gjennomskuet.

Av andre aktiviteter som vi hadde på Bergtun så var det gymnastikk – Gunnar Johansen, en kjempe som ble kalt Syver, ledet oss. Han tegnet ringer på gulvet som vi skulle holde oss innenfor. Da var det fart i oss, vi hoppet så hele gulvet rista, ja særlig når Syver gjorde øvelsene, det var gøy. Nå var det ikke helt ufarlig dette, for det var bare halve gulvet som lå på grunnmur. AUL (Arbeidernes Ungdomslag) arrangerte juletefester og det var gjevt, det laget også revyer, en aktiv forening. Det var en aktiv tid, og Arbeiderpartiet og AUL holdt mange møter på Bergtun.

En annen gruppe mennesker som kom til Bergtun, var Pinsemenigheten fra Fjellstrand. Da var det fullt hus med masse sang og musikk. Noen talte i tunger, men det skjønte vi ikke så mye av. Ellers var det mange gutter som vanket på Bergtun på disse møtene, men om det var innholdet eller det faktum at det vanket mange pene jenter i menigheten skal være usagt.

Om sommeren hendte det at det var markert med underholdning på lokalet. Det ble satt opp scene, og området ble gjerdet inn med strie. Vi ungene fant råd for å komme inn allikevel. Nå var det sommergjester, mange fra Flaskebekk som var initiativtaker. Bergtun ble kjøpt av Berger Sangkor og brant ned like etter krigen.»

I 26 år sto bygningen der før den 11. mai 1947 brant ned. Tomten var i eie av Anders, Johan og August Magnussen og senere av A/S Bergtun ved Erling Hokholt. Etter ham var det Edgar og Kirsti Beverli som sto som eier av tomten. I 1960 ble tomten delt, og en halvdel ble registrert med bruksnummer 462 og kalt Bergtun II. I dag er det Nesodden kommune som står som eier av tomten hvor det gamle forsamlingslokalet sto.

I lokalavisen *Akershus Amtstidende* kan vi lese om brannen. Avisen kan fortelle at natten til søndag 11. mai 1947 var arbeidere fra Nesodden Elektrisitetsverk ute på linjearbeid i nærheten. Plutselig hørte folkene fra E-verket et kraftig smell. Da de så i retningen smellet kom fra, så de at flammer slo ut fra taket på Bergtun. De løp til, noen av dem begynte å redde ut innbo, mens noen fikk varslet lensmann og brannvesen. I løpet av kort tid, forteller avisen, var det lett byggede huset omspent av flammer. Det tok bare 20 minutter før nordveggen var nede, og i løpet av en time var det hele bare en rykende ruinhaug. Avisen forteller videre at brannvesenet med sin sprøyte hadde lite å utrette i det stille været. Ellers kunne AA fortelle sine lesere at Bergtun var et lite lokale, meget lett bygget og at det tilhørte A/S Bergtun, som nærmest representerte sangerne på Nesodden. I artikkelen fortelles det at "det hadde vært fest i lokalet kvelden før og at meget tydet på at noen har vært uforsiktig med ild eller sigaretter"

Å SE SEG TILBAKE

Tanker – minner – episoder – erindringer

Av Leif Rødsten

Etter fylte 70 år kan man jo si at man er blitt godt voksen. Jeg har mange ting som jeg vil komme inn på, men får vel begrense meg til å ta med det som i ettertid er viktig å berøre.

Som en innledning har jeg tenkt følgende rekkefølge: Fra barndommen, ungdomstiden, etablering av familie, industri, idrett m.m. Håper som ekte Nesoddgutt at dere vil finne noe dere synes er artig å lese.

Min far var født på Svartskog, men kom tidlig til Nesodden, en søskenflokk på 7–4 gutter og 3 jenter. Min far Arne var den eldste, og han ble tidlig med sin far og snekret. Han utdannet seg til byggmester, og har gjennom tiden mange hus på samvittigheten her på Nesodden. En sindig og rolig kar, som man kunne stole på. Han ble 71 år gammel.

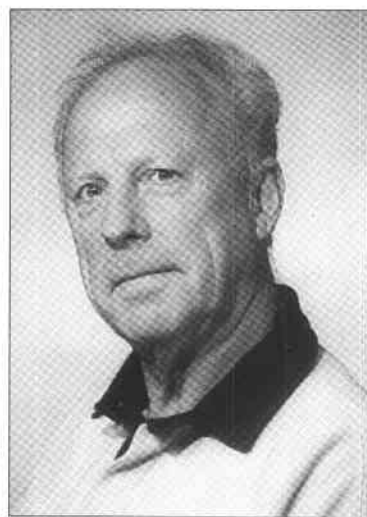
Min mor het Haralda, hun hadde fått jobb som ekspeditrise hos kjøpmann Hokholt i Hellvik. Da traff hun min far, og det ble ekteskap. Min mor var en bestemt person, hun hadde gode kunnskaper i økonomi bl.a. Det jeg husker best var hennes skjønne håndskrift, og handelskole hadde hun, hvor hun gikk ut med de beste karakterer blandt 40 elever.

Jeg er født sommeren 1932, bodde en måned i Stokke, før vi så kom til Nesodden – hvor jeg siden har bodd. Jeg er tvilling, min søster Berit ble født 1 time senere enn meg, hun liten og tykk – mens jeg var lang og tynn. Vi har en storebror, som er et år eldre, Knut heter han. Knut drev i flere år Knuts Kolonial på Berger, men etterhvert

som supermarkedene tok overhånd ble nærbutikkene borte – også Knuter'n. Min søster Berit startet sammen med sin mann Soltørk Vaskeri, idag Nesodden Vaskeri. De startet i 60-årene, men fikk problemer. Min kone og jeg kjøpte vaskeriet og drev det i to år. Min søster døde i 1996.

Minner fra barndommen

Det å huske godt er bra, så her har jeg vært heldig. Jeg husker tilbake til slutten av 30-åra, og da er det to store begivenheter spesielt: Dronning Mauds død og da Skoklefall Kapell ble bygget. Et

Leif Rødsten

Søsknene Leif, Berit og Knut Rødsten

vakkert kapell, som ble bygget av Brødrene Hodnungseth. Ja, og så skolestarten da. Det var en rik tid, med Olga Fauske som lærerinne de 3 første årene.

Så var det 9. april 1940, da krigen brøt ut – det husker jeg godt. Tidlig på morgenen ble vi jaget opp av våre foreldre, med beskjed om – at nå var det krig i landet. Vi stod på tunet, der fikk vi se store fly komme innover Nesoddlandet, aldri før hadde vi sett så mange fly, med hakekors og tyske flagg. Vi hørte skyting, og noen brannbomber falt ned ganske nær. Det var veldig skremmende for oss ungene å oppleve dette. Min far fikk oss ned i kjelleren, og der ble vi sittende lenge den dagen.

Det ble flere kjellerbesøk i disse 5 åra. Dagen etter hørte vi i radioen at Norge var okkupert av tyskerne, dette skapte redsel, vi trodde vår siste time var kommet, men vi som barn forstod nok ikke alvorret.

Jeg kan huske at tyskerne bygde Vardenleiren, og som unger flest

Leif på speiderleir sammen med Arne Martinsen fra Flaskebekk

fant vi på mye rart. Husker godt den tyske forlegningen, med våpen og kanoner, komme marsjerende på landeveien med feiende musikk i teten, og det var gutter som kunne spille. Når de tok en rast og skulle ha mat, fikk vi stille oss i kø, og når det var vår tur, fikk vi mat i blikkbokser m.m. Tyskerne var glade i barn.

På Berger brygge lå 50 tyskere stasjonert. Vi ungene fløy der og snusa og var veldig nysgjerrige på hva som skulle skje. Min bror og jeg pluss noen flere barn, dro ned for å se da båten «Angelo» kom fra Oslo. Jeg husker det godt – på dekket der lå det brød – vi trodde det var murstein, men det var tyskerstomp – et veldig hardt og sunt brød som de spiste.

Hunden som løp i skapet før flalarmen gikk.

Vi ble gode venner med tyskerne, og de satte oss straks i sving med å hjelpe til å lempe brød fra båten. Etter endt arbeide fikk vi mat – så kom de til oss med en hel kasse sigarer – vi trodde ikke våre egne øyne. Min bror hadde jo litt erfaring i å røyke, det hadde ikke jeg, så jeg sa at disse edle varer må vi ta med hjem. Begge mine foreldre røykte, min far pipe, min mor krittpipe. Men det ville ikke broren min, han sa dette tar vi selv, og jeg fikk streng beskjed om at hvis jeg sa noe hjemme, så skulle jeg få juling. Juling ville jeg jo ikke ha, så vi tok sigarkassa opp i skogen, satte oss ned – og begynte å røyke. Til slutt ble

jeg så syk at jeg ikke husker hvordan vi kom hjem. Da jeg så fortalte hva som hadde skjedd, vanket det skikkelig juling.

Under krigen hadde vi en blandingshund som het Julle. Den var snill og hadde det bra i sine første år, lå som regel ute i hundehuset.

Under et flyangrep ble den truffet av granatsplinter. Etter det ble hunden helt forandret, og vi måtte ha den inne – og Julle ble veldig var.

Når flyalarmen gikk, ble hunden helt rebelsk, den var umulig å holde og krabbet under sengen eller kleskskapet. I ettertid reagerte den også i tordenvær, ble helt vill og redd, så tilslutt måtte vi avlive henne.

Noen spesielle episoder ellers må nevnes: Berger skole ble inntatt av tyskerne i en periode. Likeledes hadde vi et forsamlingslokale som het Bergtun, der oppholdt tyskerne seg også i en periode. Bakeriet på Nesodden ble drevet av Ludvik Moskvil, der fikk vi våre bakervarer fra. Så plutselig okkuperte tyskerne bakeriet to ganger i uka, og det som da ble bakt, var av førsteklasses melvarer. En gang da de tyske bakerne tok seg fem min. og en røyk, så jeg mitt snitt til å snike meg inn i bakeriet, rippet 2 store hvite fine wienerbrødstenger. Med disse under armen løp jeg hjem til min mor, hun ble vettskremt – trodde det verste ville hende oss – kjeft fikk jeg også. Allikevel var alle i familien enige om at bedre kaker hadde vi ikke spist.

Flyalarmen gikk ofte, da var det å komme seg ned i kjelleren fortest mulig, og mange av naboene kom også, det var jo ikke alle som hadde blindkjellere. Min far hadde bygd senger, vi stuet oss sammen – og alle fikk plass. Blendingsgardinene var et kapittel for seg.

Foreldrene jobbet og slet

Under hele krigen slet min mor med kranser og løv, som hun drev fram, det ble satt i baljer overalt i huset – også innimellom sengene hvor vi lå. Hun hadde fast leveranse til en blomsterbutikk i Oslo, ja – hun sto på fra morgen til kveld, når det var sesong – for å holde hjulene i gang. Min far var på jobb som snekker, begynte kl. 06.00 om morgenen, og var hjemme ved 5–6-tiden om kvelden. Vi hadde

under krigsårene hvert år to griser, kaniner, høner og geiter. Det ble oss ongenes jobb å fore disse. Vi fikk tak i «skyller» – som det ble kalt – ifra Varden. Det var matrester – som tyskerne kastet - så dyra ble gode og mette, for så å bli slaktet og spist opp. Når det nærmet seg jul, ble slakteren Lars Solbakken sendt bud på. Han hadde stor kundekrets, så avtalen ble gjort i god tid i forveien mellom min far og han. Husker godt han kom tidlig om morgenen, fikk gjerne en liten dram, hvorfor vet jeg ikke, men det var vel for å roe nervene, hvis han i det hele tatt hadde noen. Så slipte han kniven sin, tok på seg forkle av lær, ordnet med maska. Så var det inn i grisehuset, hvor grisen fikk en snor rundt trynet, hvormed den ble dratt ut under høye skrik. Så ble maska plassert på hodet til grisen, og et hardt slag fra Solbakken, så lå grisen i bakken. Vi ongene sto med store øyne og så på – «det burde ikke vært lov».

Solbakken tok opp kniven, stakk grisen i strupen, og ut fosset blod opp i en stor sinkbøtte. Med en stor visp sto min far og rørte i bøtta, så blodet ikke skulle størkne. Så ble det laget blodklubb, blodpølse og blodpannekaker m.m., ikke helt godt, men næringsrikt. Grisen ble hengt opp i en galge, den skal jo helst henge noen dager, hvoretter den ble partert. Alt ble tatt vare på, det ble lungemos og lever – tarmene ble brukt til å stappe til pølser. – Ja, dette var litt av en grisehistorie.

Slaktingen av grisen gjorde stort inntrykk

Skolegang og ungdomstid
Etterhvert kom vi opp i stor-skolen, hvor lærer Velde var sjefen, han var en myndig kar, det nyttet ikke med noen sprell, da fikk vi så øra slang. Dengang gikk vi på skolen

annenhver dag, 4. og 5. klasse i sammen, og 6. og 7. Det var jo ikke så mange elever den gang, og så var det jo bare en lærer. Disiplinen var nok litt anderledes dengang, men vi kom igjennom skolegangen nokså bra.

Innimellom skolegangen var det speider'n, som sto meg nær, en begivenhetsrik tid med mange fine opplevelser, som enhver ungdom har godt av. Da skoletiden på Berger var over, gikk jeg over til Realskolen på Fjellstrand. Det ble en stor overgang – med sprog, matematikk og flere fag. Rektor Steinsholt m/frue var dyktige, og vi lærte masse, som jeg senere i livet har fått nytte av.

Ellers var jeg glad i sport, som fotball, friidrett og ski, dette har gitt meg mye fysisk utfoldelse.

Når det gjaldt arbeid, så måtte vi 3 ungene ut i jobb så fort som mulig. Vi måtte bidra med kostpenger, så over halvparten av lønna gikk dit. Min første jobb var i gartnerlære hos Jens E. Botten. Han var en hyggelig kar, men dessverre var det ikke nok å gjøre i perioder, jeg lærte jo lett. Jeg var også med min far en periode, men snekkerarbeide var ikke noe for meg. Ikke alltid så lett å jobbe sammen med sin far. Så begynte jeg i elektrikerfaget. Drev da en periode hos Sønnico i Oslo.

Fremtidig levevei

Etter en tid spurte min beste kamerat Egil om jeg kunne tenke meg å begynne i boktrykkerlære. Brødrene Tengs i Oslo trengte læregutt, og jeg kunne begynne med en gang. Jeg slo til, 4 års læretid + skolegang besto dette av. Da jeg bodde på Berger, måtte jeg ta første båt om morgenen, den gikk kl. 06.00, for å rekke jobben kl. 07.00. Det første året var lønna kr. 45,- i uka, av disse kronene betalte jeg kr. 25,- hjemme, så reisepenger – det ble ikke mye igjen. Det ble pålegg i lønna hvert år, men ikke store summer. Jeg fikk meg en god utdanning, som siden skulle komme meg til nytte. Planer for framtiden hadde jeg i hodet allerede da, det å starte noe for seg sjøl. Men så var det andre ting som dukket opp. – Vi hadde så smått begynt å se etter jenter, det var noe nytt og spennende også for meg. Berit, som siden ble min livsledsager, traff jeg på dansefest ved Fjordvangen

brygge. Den gang var det mye moro på brygger og sletter på Nesodden. Nevnes må også ISI-banen, et kjempested for byfolk og fastboende på Nesodden i mange år.

Militærtjeneste

Så plutselig en dag ble jeg innkalt til sesjon, og ikke lenge etter havnet jeg i H.M. Kongens Garde. Gardist 461 Rødsten ble til da.

Noen kjente personer jeg var sammen med dengang var Rolf Just Nilsen, Kurt Foss og Reidar Bøe, Oslos ordfører Per Ditlev Simonsen, samt mange dyktige musikere og idrettsfolk. Just Nilsen var jo en opplevelse i seg selv, han var et muntrasjonsråd av de sjeldne. Vi visste ikke om det var kapteinen, løytnanten eller fenriken som kommanderte oss – han etterlignet jo alle. Hadde også gleden av å få være med på to garderevyer, begge iscenesatt av Just Nilsen, – et fint menneske som dessverre gikk så altfor tidlig bort.

Berit og Leif Rødsten

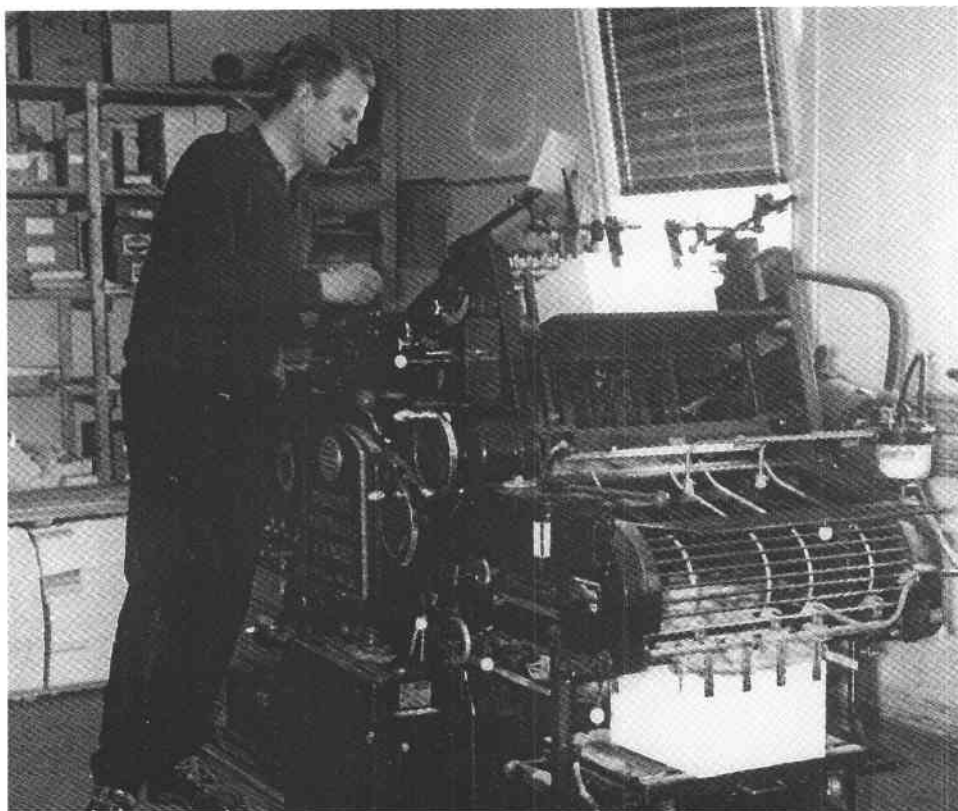
Episoder som sitter fra militærleiren er det mange av: Bl.a. hadde vi vært på kino en kveld, da filmen var slutt skulle vi fort ut, og hoppet over benkeradene i salen. Det skulle vi ikke gjort, da gardesjefen fikk se det, ble det refselse – den bestod av 4 døgn vaktarrest eller 25,- kroner i bot. Dengang hadde vi kr. 1,- i dagslønn, det var jo ikke noe kapital, for det meste var vi blakke.

Noen dager før jeg skulle i Bua, reiste jeg hjem og fortalte dette til min far. Min far hadde også avtjent sin verneplikt i Garden, han var korporal – jeg ble bare undermenig. Da vi vokste opp, fikk vi aldri penger hjemme, foreldrene hadde ikke noe til overs å gi oss. Min far synes det var leit at jeg hadde rota meg opp i dette, så han ga meg 25,- kroner og ba meg å reise opp i leiren og betale, så jeg ikke skulle få dette på rullebladet. Jeg takket min far så mye, reiste opp i leiren og tok 4 døgn i Bua – og ble kr. 25,- rikere. Husker også godt oppstillingen en morgen, vi sto giv akt, jeg sto da og så ned, da brøler kaptein Åsen: Rødsten, stå ikke der og se ned i jorden, du kommer tidsnok dit.

Hver gang vi skulle søke perm, måtte vi levere inn søknadsskjemma i god tid i forveien. Ved en anledning hadde jeg glemt å sette «formål». På permseddelen sto bare tid, til og fra klokkeslett. Rolf Just Nilsen, som da var brakkemann, ordnet dette for meg, så på «formål» skrev han: «Naturen krever sin rett». Jeg hadde bedt han å skrive at jeg skulle besøke forloveden. Jeg fikk ikke perm. Allikevel ble dette året i militæret et begivenhetsrikt år.

Giftemål og etablering.

Berit og jeg hadde lenket oss sammen. Tanken på å få en jobb for seg selv sto stadig i bakhodet mitt. Og med Berits velsignelse ble huset solgt i 1959, og vi flyttet til mine svigerforeldre i Frogn. Der bodde vi i ca. 1 år på ett rom med 3 barn, men vi sikret oss en tomt på Tangen gjennom Nesodden Kommune. Sammen med min svigerfar kjøpte vi en gammel trykkmaskin, en beskjæringsmaskin og noe utstyr, og dermed begynte vårt første trykkeri, nede i en kjeller. Men der var det noe dårlig tørk, så jeg skjønnte at her er ikke noe blivende sted.

Leif slik mange har møtt ham.

Men en dag vi var på Nesodden traff jeg Arnt Løes og fortalte at jeg hadde begynt trykkeri – og trengte lokale. Etter noen dager kontaktet han meg og sa, nå har jeg noe til deg. Hans J. Askim, som dengang hadde Bakeri og Conditori på Nesodden, hadde et lokale ledig. Jeg slo til, lokale ble leid, vi skaffet oss ny trykkpresse m.m. Dette kunne vi klare kun hvis vi fikk kommunal garanti. Takket være at Nesoddens ordfører, Westy Kjensli, den gang så positivt på det, ble garantien innvilget med et knapt flertall. De fleste sa at et trykkeri på Nesodden var dødfødt, men vi kom igang senhøstes 1959 på Tangen Centrum. Under trykkeriet var det Conditori, så wienerbrødene lå ikke stille når maskinene bråket som verst. Post-

kontoret – som lå vegg i vegg – klaget også. Dette kunne ikke fortsette.

Jeg fikk skarpe brev fra forretningsføreren, at de ønsket meg bort fra Tangen Centrum. Heldigvis hadde Berit og jeg sikret oss tomt på Tangen, og vi ble enige om å bygge. Tomten lå vis-à-vis Nesodden Samfunnshus. Dengang var ikke Samfunnshuset ferdig, det var bare skog rundt oss. Siste sommeren, tror det var i 1962, bodde vi i telt, og vi måtte tapetsere etterhvert som veggene kom opp. Temmelig kummerlig. Det ble å vasse i gjeld, aksepter og vekslers.

Ut og skaffe jobber

Vi måtte også ut i markedet og skaffe jobber, så både Berit og jeg dro på byen for å skaffe oppdrag. Berit fikk flest jobber – det er rart med kvinner. Hun fikk bl.a. oppdrag fra Stor-Ko-Fa, der fikk vi ikke penger for jobben, men måtte ta klær isteden. Ungene og vi har vel aldri vært så godt kledd. Vi fikk også solgt klær til familie og kjente, de fikk klær og vi fikk penger. Mange ganger lurte vi på hvordan dette skulle gå, men det ble alltid en løsning.

I denne tiden engasjerte jeg meg også sterkt i Idrettsforeningen, fotballen ble min gren, hvor jeg som ung spilte aktivt. Vi lagde stevner og mye moro for å få inn penger. Deretter over til å dømme fotball, hadde i 25 år en aktiv periode som kretsdommer. Den gang var det gøy, nå er det mere alvor. Så var det politikk. Kom inn i Kommunestyret i 1973, og synes det var greit, men innerst inne var jeg i grunnen altfor opptatt til å kunne være der. Det ble 10 år i politiken, lærerikt, og det er noe alle burde prøve.

Etterhvert vokste våre barn opp, og idag er det våre to sønner Morten og Wiggo som driver trykkeriet.

En stor takk også til min kjære kone, som har greid å leve og arbeide sammen med meg i snart 50 år.

*Hilsen fra Trykker'n,
Leif Rødsten*

Gamle stedsnavn på Nesodden

Av Per Nordal

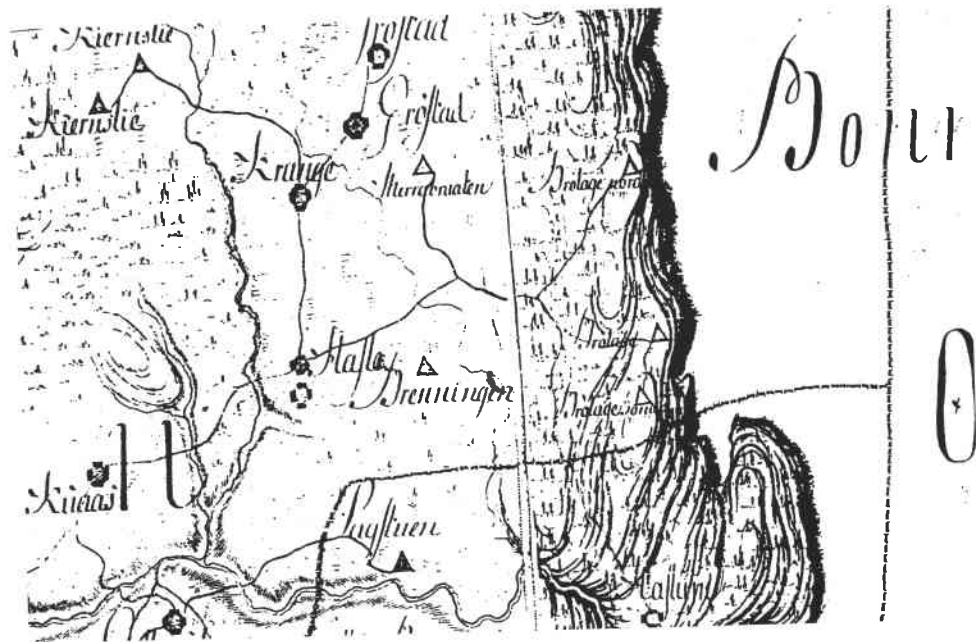
De eldste innvandrere viste stor evne til å finne spesielle formasjoner både i landskapet og på sjøen. Disse observasjonene ga grunnlag for fastsettelse av stedsnavn. De gamle stedsnavn har derfor sin naturlige forklaring.

La oss se på et av de mest omstridte, BLØYLAGET kontra BLYLAGET. Det er ingen tvil om at det opprinnelige navnet er BLØYLAGET. Eldre folk fra forskjellige steder i bygda har gjennom samtaler bekreftet at navnet i deres ungdom var Bløylaget. Etter hvert som sommergjestene gjorde sitt inntog ble BLYLAGET mer og mer enerådende.

Navnet er meget gammelt, og det første leddet kommer av det gammelnorske ordet «BLØYA» som betyr teppe og brukes bl.a. om flate skjær og fjell. Dette passer jo svært godt på det ytre bergparti som beskytter bukten med den eldste bebyggelse. Den dannet en god båthavn for et fiskeleie og Bløylaget ble derfor et naturlig navn.

Blylaget var fra gammelt av et fiskerleie slik som f.eks. Tangenlaget og Bekkelaget. Tidligere skrivemåte var «lauget» som betyr et lag og er da et samlingssted for fiskere. Første gang stedet er nevnt skriftlig er av sogneprest Ruge i 1741. Da ble Lars Clemetsen, Blylaget, begravet og ført inn i kirkeboka. Han var opprinnelig fra Garder og var en bror av Maren Clemetsdatter gift med Søren Colbjørnsen Håkolt. Han kom til Blylaget etter 1738, tidligere bodde han på Håkolt. Av kirkeboka fremgår det også at stedet fikk nye innbyggere fra Krange ca. 1750, og det var da det kom «husmann med jord» til Blylaget.

Før var det antakelig bare et eller flere naust hvor fiskerne holdt

til i fiskeperiodene. I 1763 var det et skifte i «BRØLAUGET» og en dåp i «BRØELAGET» I 1780. Skrivemåten viser at presten ikke har oppfattet den vanlige norske tykke L, men tatt den for R. Presten var tydeligvis dansklært.

*«Sopelim»-utvalget
takker alle som har
bidratt med
stoff og bilder til
årets utgave.*

*Ingen nevnt
– men ingen glemt*